

PHÁT HUY NGUỒN LỰC TÔN GIÁO TRONG PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI Ở TỈNH ĐẮK LẮK

PHẠM THANH HẰNG*

Ngày nhận bài: 08/01/2025 Ngày thẩm định: 15/01/2025 Ngày duyệt đăng: 20/02/2025

Tóm tắt: Đắk Lắk là địa bàn đa tộc người, đa tôn giáo. Nguồn lực tôn giáo ở Đắk Lắk rất đáng kể, bao gồm cả nguồn lực tinh thần, nguồn lực vật chất và nguồn nhân lực. Thời gian qua, nhằm hiện thực hóa quan điểm của Đảng, chính sách của Nhà nước về phát huy các nguồn lực, giá trị văn hóa, đạo đức tốt đẹp của tôn giáo, các cấp ủy đảng, chính quyền, tổ chức chính trị - xã hội, tổ chức, cá nhân trong các tôn giáo trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk đã nỗ lực phát huy nguồn lực tôn giáo phục vụ trực tiếp cho quá trình phát triển kinh tế - xã hội tại địa phương. Bài viết bước đầu phân tích, làm rõ thực trạng phát huy nguồn lực tôn giáo và đề xuất một số giải pháp nhằm thúc đẩy tối đa nguồn lực tôn giáo trong phát triển kinh tế - xã hội ở tỉnh Đắk Lắk thời gian tới.

Từ khóa: phát huy nguồn lực tôn giáo; kinh tế - xã hội; tỉnh Đắk Lắk

1. Dẫn nhập

Phát huy nguồn lực tôn giáo là nội dung chính thức được khẳng định trong Văn kiện Đại hội lần thứ XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam. Phát huy nguồn lực tôn giáo trở thành quan điểm phát triển, chính sách phát triển, gắn kết chính sách phát triển với thực tiễn công tác tôn giáo và tạo căn cứ pháp lý quan trọng để tận dụng, phát huy nguồn lực tôn giáo trong xây dựng, phát triển đất nước.

Đắk Lắk là trung tâm của khu vực Tây Nguyên với vị trí chiến lược quan trọng về kinh tế, chính trị, an ninh quốc phòng của Việt Nam. Trong nhiều yếu tố tác động đến sự phát triển của khu vực Tây Nguyên nói chung và tỉnh Đắk Lắk nói riêng, không thể không đề cập đến yếu tố tôn giáo bởi đây là địa bàn có tính phức tạp trong mối quan hệ đan xen giữa tôn giáo với tộc

người, dễ bị các thế lực chính trị lợi dụng gây bất ổn về an ninh trật tự, chống phá Đảng và Nhà nước Việt Nam. Do đó, trong chiến lược phát triển bền vững khu vực Tây Nguyên nói chung, tỉnh Đắk Lắk nói riêng, nhất thiết phải phát huy đúng mức nguồn lực tôn giáo tương xứng với tiềm năng hiện có của các tôn giáo nhằm phục vụ tốt sự phát triển kinh tế - xã hội, hạn chế tối đa sự trỗi dậy những mặt tiêu cực của tôn giáo có thể tác động xấu đến vấn đề an ninh chính trị. Những năm gần đây, quán triệt quan điểm Đại hội lần thứ XIII của Đảng, tại nhiều địa phương ở khu vực Tây Nguyên và tỉnh Đắk Lắk, việc phát huy nguồn lực tôn giáo đã được quan tâm thực hiện, hình thành nhiều phong trào thi đua yêu nước trên nhiều lĩnh vực đem lại hiệu quả thiết thực cho cộng đồng.

2. Thực trạng phát huy nguồn lực tôn giáo ở tỉnh Đắk Lắk

Đắk Lắk là một tỉnh miền núi có sự góp mặt của 49 tộc người cùng sinh sống (dân tộc thiểu số có 667 nghìn người, chiếm 35,7% dân số toàn tỉnh)

*TS, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

và nhiều tôn giáo khác nhau cùng tồn tại. Tỉnh Đắk Lắk có sự hiện diện của bốn tôn giáo chủ yếu là Công giáo, Phật giáo, Tin lành và Cao Đài với hơn 600 nghìn tín đồ (chiếm khoảng 32% dân số của tỉnh). Toàn tỉnh hiện có 358 cơ sở thờ tự (Công giáo có 108 cơ sở, Phật giáo có 174 cơ sở, Tin lành có 64 cơ sở, Cao đài có 12 cơ sở)⁽¹⁾.

Công giáo hiện diện ở Đắk Lắk từ những năm đầu thế kỷ XX. Hiện nay, Đắk Lắk có 217.026 tín đồ (khoảng 56.000 người dân tộc thiểu số, chủ yếu là người Ê đê, M'ông và Sê đăng); có Tòa giám mục, 01 Giám quản, gần 600 Linh mục và nam, nữ tu sỹ; 49 giáo xứ, 34 giáo họ và 23 cơ sở dòng tu⁽²⁾.

Phật giáo chính thức du nhập vào Đắk Lắk trong những năm đầu thế kỷ XX. Hiện nay, Phật giáo ở Đắk Lắk bao gồm hai hệ phái chính là Bắc Tông và Khất sỹ. Tổng số tín đồ là 193.488 người (với khoảng 5.000 tín đồ là người dân tộc thiểu số tại chỗ); trên 400 chức sắc, nhà tu hành; 174 cơ sở tự viện⁽³⁾.

Tin lành du nhập vào Đắk Lắk từ năm 1932. Trải qua quá trình phát triển, Tin lành đã nhanh chóng thích ứng và tạo sức ảnh hưởng mạnh mẽ trong vùng đồng bào dân tộc thiểu số. Hiện nay, trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk có 19 tổ chức Tin lành (08 tổ chức đã có tư cách pháp nhân, 01 tổ chức được cấp đăng ký hoạt động và 10 tổ chức chưa có tư cách pháp nhân) với tổng số 193.180 tín đồ (186.000 tín đồ người dân tộc thiểu số). Riêng Hội thánh Tin lành Việt Nam (miền Nam) có 178.264 tín đồ, chiếm khoảng 92% tổng số tín đồ theo đạo Tin lành toàn tỉnh. Các hệ phái Tin lành khác có 18 hệ phái với 14.916 tín đồ, chiếm 8%⁽⁴⁾.

Cao Đài có mặt ở Đắk Lắk trong thời kỳ Mỹ Diệm. Hiện nay, Cao Đài gồm 04 hệ phái là Cao Đài Tây Ninh, Cao Đài Truyền giáo, Cao Đài Ban Chính và Cao Đài Chơn lý với 5.898 tín đồ, 09 họ đạo và 03 cơ sở đạo.

Trải qua quá trình phát triển, các tôn giáo ở tỉnh Đắk Lắk đã phát huy truyền thống tương thân tương ái, hình thành nên nguồn lực vật chất, nguồn lực tinh thần và nguồn nhân lực dồi dào, phong phú, có giá trị, đóng góp to lớn vào quá trình phát triển tại địa phương. Nguồn lực vật chất của các tôn giáo tỉnh Đắk Lắk chính là hệ thống cơ sở tôn giáo (trụ

sở Tòa Giám mục Ban Mê Thuột, nhà thờ Thánh Tâm, chùa Khải Đoan, chùa Phổ Minh, nhà thờ chi hội Tin lành Ea Hiu, huyện Krông Păk, thánh thất Buôn Ma Thuột của Cao Đài Chân Lý, thánh thất Họ đạo Trung Phước An), kinh sách, tài sản, nguồn vốn,... Nguồn lực tinh thần của các tôn giáo tỉnh Đắk Lắk được thể hiện thông qua việc chuyển tải, lan tỏa những giá trị văn hóa, đạo đức và vai trò điểm tựa tâm linh, an định tinh thần cho người dân nhằm giáo dục mỗi người sống trách nhiệm hơn với bản thân, gia đình và cộng đồng. Nguồn nhân lực của các tôn giáo tỉnh Đắk Lắk chính là lực lượng tín đồ đông đảo với hơn 600.000 người đa phần đều trong độ tuổi lao động tham gia vào các thành phần kinh tế. Đặc biệt, toàn tỉnh hiện có 1.161 đảng viên là người theo tôn giáo⁽⁵⁾. Đây là nguồn nhân lực tiềm năng đóng góp vào quá trình xây dựng đời sống chính trị tại địa phương.

Những năm qua, với nguồn lực tôn giáo đa dạng, tỉnh Đắk Lắk đã **đạt được nhiều thành tựu quan trọng** trong phát huy nguồn lực tôn giáo trên nhiều phương diện.

Một là, trong lĩnh vực chính trị, đa số chức sắc, chức việc, tín đồ tôn giáo có ý thức chính trị tốt, nêu cao tinh thần dân tộc, tích cực tham gia tuyên truyền, triển khai chủ trương, đường lối của Đảng và chính sách, pháp luật của Nhà nước, định hướng tín đồ đấu tranh xóa bỏ các loại hình tà đạo, như Hà Môn, Amí Sara, Thanh Hải Vô Thượng Sư,... Nhiều đảng viên là người theo tôn giáo được phân công giữ các chức vụ chủ chốt tại địa phương, một số đảng viên vừa là tín đồ, vừa là người dân tộc thiểu số có vai trò kép trong mối quan hệ tộc người - tôn giáo, vừa có uy tín trong cộng đồng tộc người, vừa có uy tín trong cộng đồng tôn giáo. Nhiệm kỳ 2021 - 2026 toàn tỉnh có 255 chức sắc, chức việc, tín đồ tôn giáo trúng cử Hội đồng nhân dân các cấp, trong đó, có 03 người trúng cử Hội đồng nhân dân cấp tỉnh, 19 người trúng cử Hội đồng nhân dân cấp huyện và 197 người trúng cử Hội đồng nhân dân cấp xã⁽⁶⁾.

Hai là, trong lĩnh vực kinh tế, 32% dân số toàn tỉnh là tín đồ của các tôn giáo đều tham gia tích cực vào quá trình phát triển kinh tế. Các chức sắc, nhà tu hành tôn giáo luôn quan tâm hướng dẫn tín đồ

cách thức sản xuất - kinh doanh, tạo dựng các mô hình kinh tế hộ gia đình để tạo ra năng suất cao. Tại Đắk Lắk, các mô hình kinh tế mới của các tôn giáo đem lại hiệu quả kinh tế cao, điển hình, như mô hình nhân rộng giống mít, giống bò chất lượng cao của Dòng Nữ Vương Hòa Bình; mô hình chuyển đổi cây trồng, vật nuôi, phát triển kinh tế trang trại, canh tác cà phê, trồng tiêu, sầu riêng, bơ, nuôi động vật hoang dã, mở các cơ sở cơ khí chế tạo máy phục vụ sản xuất nông nghiệp tại các giáo xứ Quỳnh Ngọc (huyện Krông Ana), Giáo xứ Vinh Đức (thị xã Buôn Hồ), giáo xứ Thánh Linh (thành phố Buôn Ma Thuột), Giáo xứ Châu Sơn (xã Cư Êbur, thành phố Buôn Ma Thuột), Giáo xứ Nam Thiên (xã Hòa Thuận, thành phố Buôn Ma Thuột),... Tại các ngôi chùa của Phật giáo cũng hình thành nhiều mô hình nhà hàng chay phục vụ cho những gia đình phật tử có nhu cầu cúng chay tại chùa. Bên cạnh hoạt động kinh tế, tôn giáo còn thúc đẩy phát triển du lịch tâm linh thông qua các công trình kiến trúc đặc sắc, độc đáo tại các cơ sở thờ tự.

Ba là, trong lĩnh vực văn hóa, xã hội, đông đảo chức sắc, chức việc, tín đồ tôn giáo đều tham gia tích cực trong các phong trào thi đua yêu nước và hưởng ứng chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới. Một số chức sắc còn lập quỹ khuyến học, khuyến tài, như “Tiếp bước em đến trường” (phối hợp cùng Dự án “Tiếp sức đường dài” của huyện Đoàn Cư M’gar) của Đại đức Thích Minh Đăng nhằm hỗ trợ các em học sinh dân tộc thiểu số hiếu học, có hoàn cảnh khó khăn được đến trường. Về an sinh xã hội, các dòng tu, giáo xứ của Công giáo có nhiều hoạt động tích cực trong ủng hộ quỹ vì người nghèo, đền ơn đáp nghĩa, trợ táng người già neo đơn, chăm sóc trẻ khuyết tật, cung cấp bữa ăn tình thương tại các bệnh viện, xây dựng nhà tình thương, tham gia giữ gìn an ninh trật tự, xây dựng đời sống văn hóa khu dân cư. Một số cơ sở bảo trợ xã hội tiêu biểu của Công giáo, như Gia đình Bình Minh (thuộc Hội Dòng Đức Maria Nữ Vương Hòa Bình) chăm sóc, nuôi dạy trẻ chậm phát triển; Trung tâm chăm sóc trẻ khuyết tật Vì Nhân thuộc dòng thánh Phaolo (thành phố Buôn Ma Thuột) hiện đang chăm sóc và dạy nghề cho gần 200 em học sinh khiếm thính, khiếm thị, trẻ

bị hội chứng down; Trường tình thương Vinh Sơn (thuộc dòng Nữ tử Bác Ái Vinh Sơn) đang nuôi dạy 220 trẻ em lang thang cơ nhỡ, trẻ em mồ côi,...

Phật giáo tích cực cứu khổ độ sinh thông qua các chương trình, như xây dựng nhà tình thương; trao quà cho người nghèo, người mù, người khiếm thị; khu điều trị phong; thiện nguyện áo ấm mùa đông tại các xã khó khăn; tặng nhà cho hộ nghèo nhất trong buôn; bếp ăn tình thương, bữa ăn miễn phí cho các bệnh nhân điều trị tại bệnh viện;... Về giáo dục, tiêu biểu nhất là Công giáo với việc thành lập các cơ sở giáo dục tư thục, như nhà trẻ, lớp mẫu giáo, lớp tình thương; dạy nghề và tổ chức các hoạt động khuyến học, thành lập các lưu xá, nhà nội trú,... hướng tới phục vụ nhiều nhóm đối tượng (nữ sinh dân tộc thiểu số, người khuyết tật, trẻ em mồ côi, trẻ em nghèo, trẻ em vùng sâu, vùng xa). Đây đều là những mô hình hay, ý nghĩa, hướng tới giải quyết các vấn đề của đời sống xã hội.

Tuy nhiên, trên thực tế, việc phát huy nguồn lực tôn giáo tại tỉnh Đắk Lắk vẫn ***còn tồn tại một số hạn chế***, dẫn tới hiệu quả phát huy chưa cao, chưa tương xứng với tiềm năng của các tôn giáo.

Thứ nhất, trong lĩnh vực chính trị, vẫn tồn tại một bộ phận cán bộ, đảng viên định kiến với tôn giáo, chưa thực sự thông suốt với quan điểm phát huy nguồn lực tôn giáo. Mối quan hệ giữa chính quyền và tôn giáo ở nhiều nơi chưa thực sự cởi mở. Công tác phát triển đảng viên là người có đạo vẫn hạn chế về mặt số lượng. Các tổ chức và cá nhân tôn giáo chưa có sự chủ động cao trong xây dựng đời sống chính trị ở địa phương. Một số tín đồ, nhất là tín đồ Công giáo, do những nguyên nhân trong lịch sử nên vẫn còn e dè trong tham gia xây dựng đời sống chính trị. Tỷ lệ tín đồ đi nghe giảng về trách nhiệm công dân trong các buổi sinh hoạt đạo chưa nhiều.

Thứ hai, trong lĩnh vực kinh tế, đa phần tín đồ tôn giáo là đồng bào dân tộc thiểu số nên nhận thức, tư duy kinh tế và việc ứng dụng khoa học, kỹ thuật vào sản xuất còn nhiều hạn chế. Số lượng chức sắc, chức việc, nhà tu hành tích cực, nhiệt huyết với công tác phát huy nội lực của đồng bào tôn giáo chưa thực sự nhiều. Nguồn lực tôn giáo tham gia vào phát triển kinh tế còn nhỏ, lẻ.

Thứ ba, trong lĩnh vực văn hóa, xã hội, sự tham gia của các tôn giáo chưa đồng đều. Nhiều mô hình khuyến học, khuyến tài chưa đi vào chiều sâu, chưa mang tính tổng thể, còn mang tính thời điểm, theo đợt, chủ yếu trong mùa thi, dịp hè và chủ yếu phát quà cho học sinh nghèo vượt khó. Một số hoạt động từ thiện nhân đạo của tôn giáo chưa có sự phối hợp chặt chẽ với chính quyền, thiếu sự liên kết với các tổ chức tôn giáo trong hoạt động văn hóa, xã hội. Bên cạnh đó, là sự len lỏi những yếu tố tiêu cực, lợi dụng tôn giáo, tác động xấu tới đời sống xã hội (cuộc tấn công tại trụ sở Ủy ban nhân dân xã Ea Tiêu và Ea Ktur của huyện Cư Kuin tháng 6/2023).

Nguyên nhân chủ yếu xuất phát từ những hạn chế trong thực thi chính sách dân tộc, tôn giáo; nhận thức chưa thực sự đầy đủ, khách quan của cán bộ, đảng viên trong hệ thống chính trị và chức sắc, nhà tu hành tôn giáo về chính sách đối với dân tộc, tôn giáo cũng như vai trò, giá trị tích cực của tôn giáo đối với đời sống cộng đồng.

3. Một số giải pháp phát huy nguồn lực tôn giáo trong phát triển kinh tế - xã hội ở tỉnh Đắk Lắk

Thời gian tới, để tiếp tục quán triệt thực hiện tốt quan điểm phát huy nguồn lực tôn giáo trong phát triển kinh tế - xã hội tại Đắk Lắk, ***cần tập trung vào một số giải pháp*** sau:

Một là, nâng cao nhận thức của cán bộ, đảng viên trong hệ thống chính trị, chức sắc, nhà tu hành, tín đồ các tôn giáo, người dân và toàn xã hội về nguồn lực tôn giáo và phát huy nguồn lực tôn giáo trong phát triển kinh tế - xã hội ở tỉnh Đắk Lắk

Chú trọng tuyên truyền, nâng cao nhận thức cán bộ, đảng viên trong hệ thống chính trị về địa chính trị - tôn giáo của Đắk Lắk, về âm mưu lợi dụng tôn giáo của các lực lượng cực đoan, về vị trí, vai trò của nguồn lực tôn giáo, về chủ trương phát huy nguồn lực tôn giáo của Đảng và Nhà nước. Triển khai đồng bộ các biện pháp cụ thể, như mở các lớp bồi dưỡng, tập huấn thường niên về nguồn lực tôn giáo và phát huy nguồn lực tôn giáo. Bên cạnh đó, cần nâng cao nhận

thức, trách nhiệm quan trọng của đội ngũ chức sắc, chức việc, nhà tu hành tôn giáo trong phát huy nguồn lực tôn giáo để họ có ý thức tự giác, chủ động, tích cực phối hợp hiệu quả với chính quyền trong phát huy nguồn lực tôn giáo nhằm ngăn chặn tình trạng chức sắc, nhà tu hành lợi dụng tín đồ và kẻ hở của pháp luật để tư lợi. Đồng thời, cần nâng cao nhận thức về nguồn lực tôn giáo và cách thức gìn giữ, phát huy hiệu quả nguồn lực đó. Ngoài ra, cần nâng cao nhận thức của người dân và toàn xã hội đoàn kết cùng với nguồn lực tôn giáo phát huy tinh thần trách nhiệm trong giải quyết các vấn nạn của đời sống thế tục, đóng góp thiết thực vào thực hiện các mục tiêu chung.

Hai là, hoàn thiện cơ chế, chính sách liên quan đến phát huy nguồn lực tôn giáo

Tiếp tục kiến nghị, đề xuất, tư vấn chính sách để bổ sung, hoàn thiện, cụ thể hóa Luật Tín ngưỡng, tôn giáo và các văn bản liên quan. Các quy định trong Luật Tín ngưỡng, tôn giáo cần có tính khả thi, tránh chung chung và cần giám sát những quản lý hành chính thuần túy đối với tôn giáo. Việc tham gia vào các lĩnh vực giáo dục, đào tạo, y tế, bảo trợ xã hội, từ thiện xã hội của các tôn giáo cần khung pháp lý tương thích giữa Luật Tín ngưỡng, tôn giáo với Bộ luật Dân sự, Luật Giáo dục, Luật Khám, chữa bệnh, Luật Đất đai, Luật Xây dựng và các quy định về bảo trợ xã hội. Do đó, sau khi Luật Tín ngưỡng, tôn giáo được ban hành cần có sự sửa đổi, bổ sung hoặc xây dựng mới các luật và văn bản dưới luật có liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo. Trong đó, cần thiết phải có những điều khoản cụ thể về quyền và nghĩa vụ của các tôn giáo khi tham gia vào hoạt động xã hội với tư cách là chủ đầu tư và quản lý theo quy định của pháp luật thay vì quy định chung tổ chức tôn giáo “được tham gia” các hoạt động giáo dục, đào tạo, y tế, bảo trợ xã hội, từ thiện nhân đạo theo Điều 55 của Luật Tín ngưỡng, tôn giáo năm 2016.

Bên cạnh đó, cần hướng dẫn và giúp đỡ các tôn giáo về chính sách, pháp lý, tài chính, tạo cơ chế đặc thù cho các cơ sở từ thiện nhân đạo của các tôn giáo. Ngoài ra, cần tạo điều kiện cho

các tôn giáo trong công tác đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực để họ đáp ứng tốt hơn các yêu cầu về chuyên môn để ngày càng phát triển.

Về phía tỉnh Đắk Lắk, cần nhận diện đúng các nguồn lực tôn giáo tham gia đóng góp thiết thực cho địa phương và nhận thức rõ đặc điểm của nguồn lực tôn giáo, các mô hình tiêu biểu, cách làm hay và hiệu quả để kịp thời xây dựng, bổ sung, điều chỉnh cơ chế, chính sách phù hợp với thực tiễn. Đồng thời, cần xây dựng đề án tổng thể về phát huy nguồn lực tôn giáo, trong đó cần xác định các lĩnh vực thế mạnh, nhiều tiềm năng của tôn giáo để ưu tiên đầu tư, khai thác (như giáo dục, y tế, từ thiện nhân đạo, an sinh xã hội). Bên cạnh đó, cần xây dựng cơ chế phối hợp giữa các cơ quan trong hệ thống chính trị với tôn giáo và giữa các tôn giáo với nhau để phát huy tổng thể nguồn lực tôn giáo, tránh tình trạng tự phát, nhỏ lẻ, manh mún, thiếu hiệu quả, gây lãng phí nguồn lực.

Ba là, bảo đảm phát huy vai trò lãnh đạo của cấp ủy, tổ chức đảng, sự quản lý của chính quyền các cấp, sự vào cuộc của cả hệ thống chính trị, vai trò chủ thể của tổ chức giáo hội, chức sắc, nhà tu hành và đồng bào có đạo

Một mặt, cấp ủy, tổ chức đảng và chính quyền địa phương cần định hướng hoạt động xã hội của tôn giáo tuân thủ đúng các quy định của pháp luật, bởi vì, đây là lĩnh vực liên quan đến nhiều đối tượng xã hội, thuộc về chính sách, pháp luật của nhiều lĩnh vực xã hội và bao hàm trong đó các hoạt động kinh tế phát sinh lợi nhuận nên dễ nảy sinh tính phức tạp, khó quản lý. Mặt khác, cần mạnh dạn, linh hoạt tạo điều kiện thuận lợi để các tôn giáo tháo gỡ khó khăn, trở ngại về thủ tục hành chính, khung pháp lý trong các lĩnh vực liên quan đến giấy phép hoạt động từ thiện xã hội của các lớp học tình thương, cơ sở y tế; chứng chỉ hành nghề trong y tế, giáo dục; mở các trường học, bệnh viện đa khoa của tổ chức tôn giáo;...⁽⁷⁾

Ngoài ra, cần phát huy vai trò tích cực, chủ động, năng động, sáng tạo của các chủ thể tổ chức giáo hội, chức sắc, nhà tu hành và đồng bào có đạo trên tinh thần mở rộng huy động nguồn

lực tôn giáo không chỉ trong các hoạt động từ thiện, nhân đạo, mà còn trên các lĩnh vực khác, như kinh tế, văn hóa, xã hội nhằm đem lại nhiều lợi ích thiết thực hơn cho các tôn giáo và xã hội. Muốn vậy, cần nâng cao ý thức tự chủ tài chính của tổ chức tôn giáo, để các tôn giáo có thực lực, tự đứng vững thông qua các hoạt động tôn giáo và hoạt động xã hội chứ không phải phụ thuộc vào nguồn kinh phí quyên góp, cúng dường của các tổ chức, cá nhân. Hơn nữa, cần đặc biệt lưu tâm phát huy vai trò chủ thể của những người có uy tín trong cộng đồng tôn giáo để tạo lực lượng nòng cốt trong các phong trào thi đua yêu nước tại địa phương.

4. Kết luận

Phát huy nguồn lực tôn giáo phục vụ trực tiếp cho quá trình phát triển kinh tế - xã hội trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk là xu thế tất yếu, phù hợp với quan điểm, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước Việt Nam trong bối cảnh mới. Trong suốt chiều dài lịch sử, các tôn giáo đã có nhiều đóng góp tích cực cho sự phát triển bền vững của vùng đất Tây Nguyên nói chung và tỉnh Đắk Lắk nói riêng. Các tôn giáo đã trở thành một nguồn lực xã hội quan trọng, cùng các nguồn lực xã hội khác tạo nên động lực cho sự phát triển bền vững của tỉnh Đắk Lắk. Chính vì vậy, để phát huy tốt nguồn lực này phải thực hiện các giải pháp đúng đắn, phù hợp với thực tiễn địa phương và chiến lược phát triển chung của đất nước nhằm khơi dậy mạnh mẽ tinh thần đoàn kết dân tộc, đập tan mọi hoạt động kích động, chống phá của các lực lượng cực đoan tôn giáo □

(1), (2), (3) và (4) Ban Tôn giáo - Sở Nội vụ tỉnh Đắk Lắk, tháng 8/2023

(5) Tỉnh ủy Đắk Lắk, *Sơ kết 01 năm triển khai thực hiện Đề án 05 của Ban Thường vụ Tỉnh ủy*, tháng 8/2023

(6) Sở Nội vụ tỉnh Đắk Lắk, *phát huy nguồn lực của tôn giáo trong phát triển kinh tế - xã hội ở tỉnh Đắk Lắk*, tháng 7/2023

(7) Nguyễn Khắc Đức, *Phát huy hiệu quả nguồn lực tôn giáo ở Việt Nam*, Tạp chí Lý luận chính trị, số 531 (tháng 5/2022), tr.115